

ВІДГУК

офіційного опонента д.ю.н., професора,
заслуженого працівника освіти України Олега Юрійовича Дубинського
на дисертацію Дмитра Володимировича Бондаря на тему
«Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних
технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності», що подана на
здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності
12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право

Актуальність теми дослідження. Забезпечення безпеки життєдіяльності є одним із основних завдань органів публічної адміністрації, особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану, коли рятувальники витримують подвійні навантаження, а система цивільного захисту працює в цілодобовому режимі. В таких умовах саме інформаційні технології здатні суттєво оптимізувати механізми забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту.

Водночас використання інформаційних технологій органами публічної адміністрації повинно мати належну адміністративно-правову основу, адже суб'єкти владних повноважень повинні діяти лише на підставі, на виконання та у відповідності до законів України.

Сучасний стан адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності є задовільним, адже останнім часом у світі з'явилися та активно розвиваються революційні інформаційні технології, які можуть та повинні бути використані для удосконалення функціонування механізму забезпечення життєдіяльності в цілому та єдиної національної системи цивільного захисту зокрема.

Так, детальної адміністративно-правової регламентації потребує використання технології штучного інтелекту, яка має потужний потенціал для використання у різних сферах суспільних відносин, включаючи механізми

забезпечення безпеки життєдіяльності кожної окремої людини та суспільства в цілому.

Обґрунтовуючи актуальність теми дисертаційного дослідження, здобувач справедливо зазначає, що належна правова регламентація забезпечить уніфікований підхід до використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту, що певною мірою гарантуватиме сумісність програмного забезпечення та централізований захист службової інформації, а також дозволить оперативно поширювати позитивний локальний досвід використання цифрових технологій у вказаній сфері суспільних відносин на територію всієї держави.

На окрему увагу заслуговує досвід зарубіжних країни у сфері публічного управління та адміністративно-правової регламентації використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. З урахуванням прагнення України набути повноправного членства в Європейському Союзі імплементації в національне законодавство потребують норми права ЄС, якими врегульовано питання використання технології штучного інтелекту та захисту персональних даних.

Обґрунтованість та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується, зокрема, тим, що вони є результатом неупередженого та багатостороннього осмислення явищ та процесів, що охоплюються предметом дослідження, яке спирається на широкий та продуктивний джерелознавчий аналіз, використання правильного поєднання методів наукового пізнання та прагнення здобувача запропонувати новий погляд на дійсну та належну організацію та функціонування цих явищ та процесів. Окремо слід відзначити широке охоплення та детальне опрацювання міжнародних стандартів, нормативно-правових актів зарубіжних країн та наукових праць зарубіжних вчених. Зокрема, здобувачем досліджений досвід країн щодо правової регламентації використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності (досвід Сполучених Штатів Америки, Японської Держави, країн Європейського Союзу та інших

цивілізованих держав) для визначення нормативно-правових та організаційних рішень для системного вдосконалення національного законодавства, зокрема у тій його частині, що стосується організації, принципів та порядку діяльності органів публічної адміністрації у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності, здійснення ними заходів щодо цифровізації національної системи цивільного захисту для запровадження відповідного інструментарію на національному рівні з урахуванням національних правових традицій та звичаїв, особливостей правосвідомості та правової культури громадян України. Разом із тим напрями дослідження цілком узгоджуються із сучасними векторами розвитку теорії та практики забезпечення безпеки життєдіяльності відповідно до доробку доктрини адміністративного права та положень урядових документів про концептуальні засади реформування адміністративного та інформаційного законодавства.

Оцінивши обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації здобувача, слід визнати, що значна наукова цінність властива теоретичним міркуванням здобувача про те, що ключовим та пріоритетним напрямом удосконалення публічного адміністрування у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності є автоматизація та цифровізація відповідних суспільних відносин, що дозволяє оптимізувати національну систему цивільного захисту, належним чином регламентувати використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності.

Значним внеском у наукову дискусію з цього питання є висновок автора про те, що існує необхідність розробки та прийняття спільного наказу Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства цифрової трансформації України, яким буде затверджено порядок функціонування та використання Системи оповіщення та реагування «Я – доброволець» та відповідного мобільного застосунку, що дозволить створити інформаційну базу фізичних осіб-добровольців з урахуванням їхньої фахової підготовки та спеціалізації, місця проживання або місцезнаходження (геолокації) та

оперативно мобілізувати людські і матеріально-технічні ресурси для ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків.

Також слушною є думка про необхідність запозичення та впровадження в національне законодавство та юридичну практику позитивного досвіду використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності в Японській Державі, в якій цифровізація дозволила побудувати ефективні моделі завчасного попередження громадян про стихійні лиха та інші надзвичайні ситуації.

Заслуговує на увагу позиція автора щодо доцільності запозичення та впровадження в національне законодавство та юридичну практику позитивного досвіду Держави Ізраїль, в якій інформаційні технології є ключовим інструментом забезпечення безпеки життєдіяльності в умовах триваючого воєнного конфлікту.

Крім того, в роботі справедливо відзначено, що поширення та застосування можливостей штучного інтелекту та інших інноваційних інформаційних технологій потребує належного адміністративно-правового врегулювання на рівні законів та підзаконних нормативно-правових актів.

Варто відзначити також слушність рекомендацій здобувача щодо адміністративно-правового врегулювання розробки та функціонування єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи цивільного захисту, яка буде включати, серед іншого, інтерактивну мапу захисних укриттів (з можливістю побудови маршруту слідування для особи з урахуванням геолокації), місць локалізації надзвичайних ситуацій та їх наслідків (за виключенням місць прильотів ворожих ракет та безпілотних літальних апаратів), а також інформаційну базу суб'єктів забезпечення цивільного захисту та безпеки життєдіяльності.

Раціональною є також пропозиція автора щодо необхідності адміністративно-правової регламентації розробки, поширення (популяризації), а також порядку адміністрування і використання мобільного застосунку, призначеного для мобілізації людських та матеріально-технічних

ресурсів у випадку загрози виникнення чи безпосереднього виникнення надзвичайної ситуації.

Також об'єктивною є сформульована в роботі потреба адміністративно-правового визначення системи суб'єктів використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності, які будуть здійснювати адміністрування єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи цивільного захисту, а також здійснювати оперативне обслуговування (керування центром управління) мобільних застосунків, призначених для мобілізації людських та матеріально-технічних ресурсів у випадку загрози виникнення чи безпосереднього виникнення надзвичайної ситуації.

Слід погодитись із здобувачем і щодо необхідності адміністративно-правового врегулювання питання фінансового та матеріально-технічного забезпечення функціонування єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи цивільного захисту, мобільного застосунку для мобілізації людських та матеріально-технічних ресурсів у разі загрози виникнення або безпосереднього виникнення надзвичайної ситуації, а також питання фінансового та матеріально-технічного забезпечення суб'єктів, які на добровільних засадах будуть залучатись до ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків.

Відзначаються належною обґрунтованістю та потенційним позитивним значенням для практики адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності й інші наукові положення, висновки та рекомендації здобувача, передусім ті, що стосуються актуальних та проблемних питань адміністративно-правового регулювання вказаних суспільних відносин. Суттєве теоретичне та практичне значення має й висновок про те, що актуальним напрямом удосконалення національного законодавства є прийняття окремого Закону України «Про штучний інтелект», яким будуть врегульовані у тому числі основні питання використання технології штучного інтелекту в єдиній державній системі цивільного захисту та в механізмі

забезпечення безпеки життєдіяльності загалом, а також адміністративно-правове врегулювання порядку використання технології штучного інтелекту у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності на рівні підзаконних (відомчих) нормативно-правових актів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – для розроблення актуальних напрямів удосконалення теоретико-методологічних і правових засад функціонування механізму забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в умовах цифровізації публічного управління та економіки, а також для вивчення відповідних правових механізмів на загальнотеоретичному рівні й у межах інших галузей права; правотворчій діяльності – для розроблення пропозицій щодо внесення змін до Кодексу цивільного захисту України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також розроблення та прийняття спільного наказу МВС України та Міністерства цифрової трансформації України про затвердження Порядку функціонування і використання Системи реагування та оповіщення «Я – доброволець» та відповідного мобільного застосунку; правозастосовній діяльності – для поліпшення й удосконалення практики використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного, техногенного, соціального та воєнного характеру; навчальному процесі – для підготовки підручників, посібників та інших навчально-методичних матеріалів зі спеціальностей «Адміністративне право», «Інформаційне право», «Безпека життєдіяльності», а також під час викладання відповідних дисциплін.

Повнота викладення матеріалів в публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні положення й результати дисертації відображені в 1 одноосібній монографії, 21 науковій статті, з яких 3 статті опубліковані в наукових зарубіжних виданнях, що

включені до наукометричних баз Scopus і Web of Science, та 18 статей – у періодичних виданнях України, що визнані як фахові з юридичних дисциплін, а також у 10 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Разом з тим, при тому, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертації свідчать про її належний науковий рівень, у ній має місце декілька малозначних недоліків та невикористаних можливостей для досягнення ще більш високих показників якості дослідження.

1. Дискусійною є пропозиція здобувача щодо адміністративно-правової регламентації використання робототехніки, яка здатна замінити людину в процесі ліквідації особливо небезпечних надзвичайних ситуацій та їх наслідків. У висновках до дисертаційного дослідження зазначається, що це один із перспективних напрямів нормотворчої діяльності з метою удосконалення адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. Проте, слід зазначити, що питання використання робототехніки регулюється технічними нормами, а питання правового регулювання використання програмного забезпечення роботизованих технічних засобів цілком можна вирішити в рамках правового регулювання використання технології штучного інтелекту.

2. Потребує уточнення пропозиція здобувача щодо адміністративно-правової регламентації збереження важливої інформації у сфері цивільного захисту та забезпечення безпеки життєдіяльності на декількох альтернативних серверах, включаючи сервери, які розташовані в зарубіжних країнах, що мають надійні партнерські відносини з Україною. Як і у випадку з правовим регулюванням використання робототехніки, питання збереження інформації регулюється технічними нормами та забезпечується широким інструментарієм хмарних технологій. Так, для забезпечення збереження інформації користувачеві не потрібно купувати дороге комп'ютерне обладнання – готовий продукт адаптований для використання на звичайному

гаджеті або персональному комп'ютері у вигляді додатку. Таким чином, важливу інформацію в зашифрованому вигляді доцільно зберігати на кількох незалежних хмарних сервісах.

3. Дискусійною є пропозиція здобувача щодо встановлення адміністративної відповідальності за невиконання встановленого порядку поведінки під час оголошення повітряної тривоги в публічних місцях, на підприємствах, установах та організаціях, незалежно від форми власності, що потребує внесення змін до чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення та затвердження перспективного Порядку поведінки в публічних місцях, на підприємствах, установах та організаціях, незалежно від форми власності, під час повітряної тривоги. Відповідні норми мають рекомендаційний характер, адже роботодавець не може примушувати працівників спускатися до укриття, а також нести відповідальність за поведінку підлеглих. А сам працівник вправі самостійно обирати модель поведінки та використовувати або не використовувати можливість потрапити до захисної споруди, укриття під час повітряної тривоги.

4. В роботі не оформлені за правилами юридичної техніки конкретні пропозиції щодо внесення змін до чинного адміністративно законодавства, а також підзаконних, відомчих нормативно-правових актів, на необхідності удосконалення яких наголошує здобувач. Дисертація містить лише концептуальні напрями реформування національного законодавства щодо адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності.

5. В дисертаційному дослідженні наведені статистичні дані щодо результатів цифровізації діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Проте, враховуючи складність та важливість доктринального дослідження адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності, в процесі науково пошуку було б доцільно провести власне соціологічне дослідження, яке б дозволило автору виявити актуальні

проблеми у даній сфері суспільних відносин, а також узагальнити ставлення співробітників ДСНС України до процесів цифровізації та необхідності їх адміністративно-правового регулювання.

Разом із тим, вищевикладене жодною мірою не заперечує те, що дисертація Бондаря Дмитра Володимировича на тему «Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності» є прикладом наукового дослідження, яке виконане автором особисто, характеризується достатньою завершеністю та єдністю змісту, вирізняється науковими результатами, що мають очевидну наукову новизну, неспростовне теоретичне та практичне значення, а також є концептуальними знаннями науки про адміністративне право.

Висновок: таким чином, дисертація на тему «Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, які забезпечують розв'язання важливих теоретичних та прикладних проблем загальнонаціонального значення, повною мірою відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а її автор – Бондар Дмитро Володимирович, заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент –

**проректор із науково-педагогічної роботи
економічних, юридичних та соціальних питань
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова, д.ю.н., професор,
заслужений працівник освіти**

О.Ю. Дубинський